

ARTISJOK EN CHARDONS.

De artisjok onzer tuinen (*Cynara Scolymus*) is niet, zoo als men uit den Latijnschen naam zoude opmaken, eene afzonderlijke *soort*, maar een door kweeking ontstane vorm van de *Chardons* (*Cynara Cardunculus*), in welke zij dan ook lichtelijk weder overgaat. In Zuid-Amerika door de Europeanen overgebracht, is zij in de uitgebreide pampas aldaar geheel verwilderd en overdekt daar uitgebreide plekken, maar is verder geheel overgegaan in de *Chardons* ¹, welke zich van de artisjokken onderscheiden, doordien de schubben van het omwindsel der bloemen in doornen uitloopen. Bij eene slordige behandeling der artisjokken in onze tuinen, worden de anders vleezige breede en kortgepunte schubben al dunner en dunner en gaan ten laatste geheel in doornen over.

Ervaren hoveniers kweeken dit gewas daarom niet van zaad, waarbij het licht weder tot zijn gedoornden vorm (*C. Cardunculus*) zoude overgaan, maar vermeederen haar door scheuring, dat in Frankrijk op half April, bij ons in het begin van Mei geschiedt. 's Winters wordt de plant met bladeren of stroo bedekt, daar zij niet bestand is tegen strenge vorst.

Men heeft daarvan meer dan eene verscheidenheid, welke geregeld in stand gehouden worden door de verdeeling van elk individu (het

¹ Zij bereiken hier eene hoogte van wel 2½ meter. *Album der Natuur* 1869, bl. 815.

scheuren der wortelstokken). De beste verscheidenheid is die in welke de vruchtbodem het meest ontwikkeld en de schubben het meest vleezig en minst gedoornd zijn, welk laatste altoos een teeken van den meer of minder wilden toestand der plant is. Even als wij van andere gewassen datgene tot spijsgebruik gebruiken, wat eigenlijk tot voedsel van nieuwe planten of plantendeelen (meel in de zaden of in de knollen, enz.) bestemd is, zoo ook in den artisjok; want in den grooten vruchtbodem en zijne vleezige schubben is voedsel nedergelegd dat eigenlijk voor de volvorming der vruchten (zaden) van de artisjok bestemd is.

De *Chardons* of *cardons*, zoo als zij in Frankrijk ook heeten, worden in onderscheidene streken van Frankrijk, als ook in België, veel gekweekt en wel door uitzaaiing in Maart of April en verplanting in Juni, Juli of Augustus, zoodat de planten op den onderlingen afstand van ongeveer 7 decimeters komen. Wanneer de plant zoo groot is, dat men er aan toe is haar te gebruiken, worden de bladen toegebonden, even als van andijvie, maar voorzichtig, omdat de bladstelen eenigzins bros zijn, en dan aan den wortel aangeaard. (Zie *Tijdschrift voor Nijverheid* 1856, *Med.* bl. 70—71).

In sommige streken van Chili bedekt deze, daar veel gekweekte, plant bijna de halve grondoppervlakte. De bladen geven voeder aan de schapen, als ander voedsel schaarsch is. De bladsteelen en gedeeltelijk ook de stengels worden door de inwoners veel gegeten (*Linnæus* VII, *Litt.* p. 41).

Het bovenstaande bevestigt alzoo vooreerst de leer der plantenkweekers, dat men, om de eigenaardige anders onstandvastige vormen van sommige gekweekte verscheidenheden volkomen te bewaren, deze moet vermeerderen door verdeling van het gewas (scheuren, stekken, enten enz. enz.); terwijl niet zoozeer de verscheidenheid, als wel de soort, die de wilde zoowel als de tamme vormen omvat, door het zaaien wordt voortgeplant, en ten tweede dat de aanwezigheid of het ontbreken van doornen op zich zelf geen standvastig kenmerk ter onderscheiding der planten mag genoemd worden. Zoo is de wilde, gedoornde appel of peer slechts ééne soort met de niet gedoornde appel- of perenboomen.